

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG XUẤT BẢN SÁCH DỊCH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

LÊ THỊ PHƯƠNG ANH* - PHẠM VĂN PHÊ**

Tóm tắt: Trong giai đoạn hiện nay, sách dịch đang phát triển mạnh mẽ, chiếm tỷ trọng cao trong cơ cấu xuất bản sách của Việt Nam, nhưng xuất bản sách dịch ở Việt Nam cũng đối diện với nhiều thách thức. Trước sự phát triển mạnh mẽ của khoa học - công nghệ, nhu cầu thông tin ngày càng đa dạng đặt ra nhiều thách thức cho hoạt động xuất bản sách dịch hiện nay, bài viết nghiên cứu vai trò và thực trạng hoạt động xuất bản sách dịch ở Việt Nam. Trên cơ sở đó, tác giả đề xuất giải pháp nhằm nâng cao chất lượng, hiệu quả hoạt động xuất bản sách dịch ở Việt Nam.

Từ khóa: sách dịch, xuất bản, giải pháp, chất lượng, hiệu quả.

Abstract: In the current period, translated books are developing strongly, accounting for a high proportion in the structure of book publishing in Vietnam, but publishing translated books in Vietnam also faces many challenges. With the strong development of science and technology, the increasingly diverse information needs pose many challenges to the current publishing activities of translated books. This article studies the role and current status of publishing translated books in Vietnam. On that basis, the author proposes solutions to improve the quality and efficiency of publishing translated books in Vietnam.

Keywords: translated books, publishing, solutions, quality, efficiency.

Sách dịch là sản phẩm văn bản của hoạt động dịch thuật sau khi được biên tập xuất bản, chế bản, in ấn, phát hành tới công chúng. Sách dịch giúp hạn chế, khắc phục những trở ngại mà hàng rào ngôn ngữ gây nên, giúp người sử dụng tiếp cận được với thông tin mà ngôn ngữ thể hiện của chúng không thích hợp với họ. Sách dịch bao gồm sách dịch xuôi là sách được dịch từ ngôn ngữ khác sang ngôn ngữ mẹ đẻ của người đọc và sách dịch ngược là sách dịch từ ngôn ngữ nguyên bản sang ngôn ngữ khác, cho người đọc nước khác, dân tộc khác. Sách dịch là mảng sách đã và đang có vai trò ngày càng cao trong hoạt động xuất bản và trong đời sống văn hóa xã hội.

1. Vai trò của xuất bản sách dịch hiện nay

Xuất bản sách dịch làm phong phú thêm kho tàng văn hóa dân tộc

Xuất bản sách dịch là một yếu tố quan trọng trong việc làm phong phú thêm kho tàng văn hóa dân tộc, góp phần vào sự đa dạng và phát triển của nền văn hóa Việt Nam. Thông qua việc dịch và xuất bản các tác phẩm văn hóa từ các quốc gia trên thế giới, độc

giả Việt Nam có cơ hội tiếp cận với những tư tưởng, kiến thức và phong cách nghệ thuật mới mẻ. Điều này không chỉ giúp mở rộng tầm nhìn của người đọc mà còn tạo điều kiện cho sự giao lưu và học hỏi giữa các nền văn hóa khác nhau. Sách dịch mang đến cho độc giả Việt Nam những câu chuyện, kinh nghiệm và tri thức từ các nền văn minh khác, giúp họ hiểu rõ hơn về thế giới xung quanh. Những tác phẩm kinh điển của văn học thế giới như *Chiến tranh và hòa bình* của Lev Tolstoy, *Ông già và biển cả* của Ernest Hemingway, hay *Trăm năm cô đơn* của Gabriel García Márquez, khi được dịch sang tiếng Việt, không chỉ giúp người đọc trải nghiệm những kiệt tác văn chương mà còn làm giàu thêm tâm hồn và trí tuệ của họ.

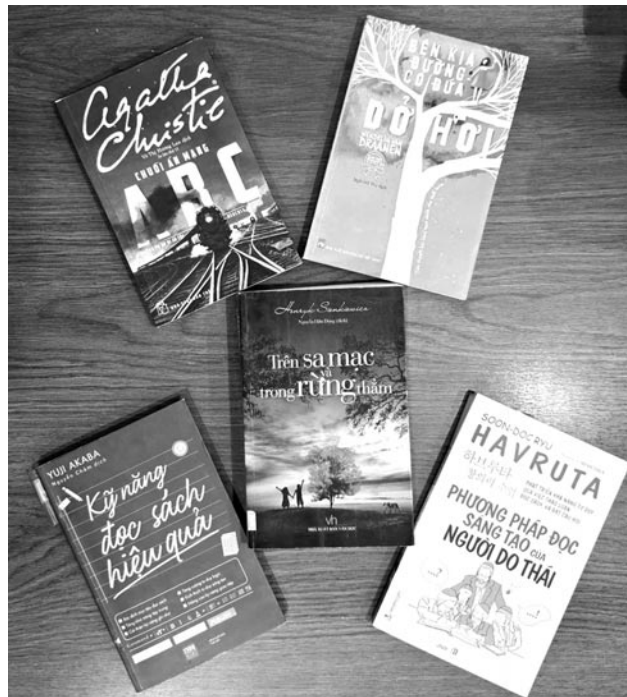
Việc dịch các tài liệu khoa học, kỹ thuật từ các nước phát triển cũng góp phần vào việc nâng cao trình độ học vấn và công nghệ của đất nước. Các sách giáo khoa, sách tham khảo về y học, kỹ thuật, kinh tế, và quản lý khi được dịch sang tiếng Việt giúp các sinh viên, nhà nghiên cứu và chuyên gia

tiếp cận với những kiến thức tiên tiến nhất, từ đó áp dụng vào thực tiễn và thúc đẩy sự phát triển của quốc gia. Không chỉ dừng lại ở việc tiếp nhận tri thức, xuất bản sách dịch còn thúc đẩy sự sáng tạo và đổi mới trong văn học và nghệ thuật Việt Nam. Những tư tưởng, phong cách và kỹ thuật mới từ các tác phẩm nước ngoài có thể trở thành nguồn cảm hứng quý báu cho các nhà văn, nhà thơ và nghệ sĩ Việt Nam, giúp họ sáng tạo ra những tác phẩm độc đáo và giá trị, góp phần làm giàu thêm kho tàng văn hóa dân tộc.

Xuất bản sách dịch là một kênh giao lưu văn hóa Việt Nam và thế giới

Xuất bản sách dịch đóng vai trò quan trọng như một kênh giao lưu văn hóa giữa Việt Nam và thế giới, tạo nên cầu nối vững chắc giữa các dân tộc và nền văn minh khác nhau. Thông qua việc dịch và xuất bản các tác phẩm văn học, khoa học, triết học, và nghệ thuật từ nhiều quốc gia, sách dịch mang đến cho độc giả Việt Nam cơ hội tiếp cận với những tư tưởng, tri thức và phong cách sáng tạo độc đáo từ khắp nơi trên thế giới. Điều này không chỉ giúp mở rộng tầm nhìn của người đọc mà còn thúc đẩy sự hiểu biết và tôn trọng lẫn nhau giữa các nền văn hóa. Những tác phẩm văn học kinh điển như *Nhà giả kim* của Paulo Coelho, *Cái trống thiếc* của Günter Grass, hay *Linh hồn hoang dại* của Haruki Murakami khi được dịch sang tiếng Việt đã mở ra cánh cửa để người đọc Việt Nam bước vào thế giới đầy màu sắc và phong phú, nơi họ có thể cảm nhận được những giá trị nhân văn sâu sắc và những câu chuyện cuộc đời đa dạng.

Việc dịch các tác phẩm văn học Việt Nam sang các ngôn ngữ khác cũng giúp giới thiệu với bạn bè quốc tế về văn hóa, lịch sử và con người Việt Nam. Những tác phẩm văn học nổi tiếng của Việt Nam như

Xuất bản sách dịch là một kênh giao lưu văn hóa Việt Nam và thế giới - Ảnh: Hồng Vân

Nhật ký trong tù của Hồ Chí Minh, *Truyện Kiều* của Nguyễn Du, khi được dịch sang nhiều ngôn ngữ khác đã giúp độc giả quốc tế hiểu rõ hơn về đất nước và con người Việt Nam, từ đó tăng cường sự gắn kết và tình hữu nghị giữa các dân tộc. Ngoài ra, sách dịch còn là phương tiện để chia sẻ những thành tựu khoa học và công nghệ giữa các quốc gia. Việc dịch các công trình nghiên cứu, sách giáo khoa và tài liệu học thuật từ các nước phát triển giúp Việt Nam tiếp cận với những tiến bộ mới nhất,

từ đó ứng dụng vào thực tiễn xây dựng và phát triển đất nước. Qua việc giao lưu và học hỏi lẫn nhau, xuất bản sách dịch góp phần làm giàu thêm kho tàng tri thức và văn hóa của nhân loại, đồng thời nâng cao vị của Việt Nam trong cộng đồng quốc tế.

Xuất bản sách dịch góp phần phát triển kinh tế xuất bản

Xuất bản sách dịch đóng góp quan trọng vào sự phát triển kinh tế xuất bản của Việt Nam, tạo ra những cơ hội kinh doanh mới và thúc đẩy sự tăng trưởng bền vững trong ngành Công nghiệp xuất bản. Việc dịch và xuất bản các tác phẩm nổi tiếng từ các quốc gia khác không chỉ mở rộng danh mục sách mà còn thu hút một lượng lớn độc giả quan tâm đến văn học nước ngoài, từ đó tăng doanh thu cho các nhà xuất bản và cửa hàng sách. Những tựa sách bán chạy như *Harry Potter* của J.K. Rowling, *Sherlock Holmes* của Arthur Conan Doyle hay *The Hunger Games* của Suzanne Collins khi được dịch sang tiếng Việt đã trở thành hiện tượng xuất bản, mang lại lợi nhuận đáng kể cho các Nhà xuất bản (Nxb). Hơn nữa, việc xuất bản sách dịch còn thúc đẩy sự phát triển của các ngành công nghiệp phụ trợ như in ấn, phát hành và quảng cáo sách.

Quá trình dịch thuật và xuất bản yêu cầu một đội ngũ chuyên gia dịch thuật, biên tập viên, nhà thiết

kế và các nhân viên marketing, từ đó tạo ra nhiều cơ hội việc làm và đóng góp vào sự phát triển của lực lượng lao động trong ngành Xuất bản. Xuất bản sách dịch còn mở ra cơ hội hợp tác quốc tế, giúp các nhà xuất bản Việt Nam thiết lập mối quan hệ với các đối tác nước ngoài, từ đó tiếp cận với nguồn tài liệu phong phú và hiện đại. Thông qua các hội sách quốc tế, các hợp đồng bản quyền và các dự án hợp tác xuất bản, Việt Nam không chỉ học hỏi được những kinh nghiệm quý báu mà còn có cơ hội giới thiệu văn học và văn hóa Việt Nam ra thế giới, từ đó tạo ra nguồn thu ngoại tệ và nâng cao uy tín quốc gia.

2. Thực trạng xuất bản sách dịch ở Việt Nam hiện nay

Những thành tựu đạt được

Một trong những thành tựu nổi bật của xuất bản sách dịch ở Việt Nam thời gian qua là sự gia tăng về số lượng và chất lượng các tác phẩm dịch. Thống kê năm 2020, trong 59 nhà xuất bản và hàng trăm công ty sách, nhiều công ty, nhà xuất bản có số lượng sách dịch chiếm hơn 50%; thậm chí có đơn vị có sách dịch chiếm tới 80% (1). Trong năm 2023, Việt Nam đã xuất bản hơn 15.000 đầu sách, trong đó bao gồm, một số lượng đáng kể các sách dịch từ nhiều ngôn ngữ khác nhau (2). Các đơn vị xuất bản tại Đường sách TP.HCM đã phát hành hơn 1.500 tựa sách mới, với hơn 455.000 cuốn sách được bán ra, trong đó có nhiều sách dịch (3). Các Nxb lớn như Nxb Trẻ, Kim Đồng và Phụ Nữ đã đưa về những tác phẩm đa dạng từ nhiều quốc gia khác nhau, đáp ứng nhu cầu đọc sách ngày càng cao của độc giả Việt Nam. Sự phát triển này không chỉ mang lại lợi ích văn hóa mà còn góp phần quan trọng vào nền kinh tế xuất bản của Việt Nam, khẳng định vai trò của sách dịch trong việc mở rộng tri thức và kết nối văn hóa quốc tế.

Sự chuyên nghiệp hóa và phát triển của đội ngũ dịch giả Việt Nam được nâng cao. Các dịch giả Việt Nam có trình độ ngoại ngữ cao, am hiểu sâu sắc về văn hóa, văn học của các quốc gia mà họ dịch. Điều này đảm bảo chất lượng của các bản dịch tốt hơn, giữ được tinh thần và giá trị của tác phẩm gốc. Nhiều dịch giả nổi tiếng như Dương Tường, Trịnh Lữ và Cao Việt Dũng đã góp phần không nhỏ vào việc nâng cao uy tín của ngành Xuất bản sách dịch ở Việt Nam. Nhiều dịch giả trẻ xuất hiện, mang đến những làn gió mới và sự sáng tạo trong các bản dịch. Các nhà xuất bản cũng chú trọng đến công tác biên tập và chỉnh

sửa, đảm bảo rằng các bản dịch không chỉ chính xác mà còn giữ được tinh thần và phong cách của tác phẩm gốc. Điều này đã nâng cao đáng kể chất lượng của sách dịch, đáp ứng sự kỳ vọng của độc giả.

Thị trường sách dịch ngày càng phát triển do nhu cầu đọc sách dịch ở Việt Nam ngày càng tăng, đặc biệt là trong giới trẻ và những người yêu thích văn học nước ngoài. Các hội sách, triển lãm sách quốc tế tại Việt Nam đã thu hút sự quan tâm của đông đảo độc giả, tạo cơ hội cho các nhà xuất bản giới thiệu và quảng bá những tác phẩm dịch mới. Điều này không chỉ giúp tăng doanh thu mà còn thúc đẩy sự phát triển của ngành Xuất bản. Việt Nam đã ký kết nhiều hợp đồng bản quyền với các nhà xuất bản lớn trên thế giới, mở ra cơ hội trao đổi văn hóa và học hỏi kinh nghiệm. Các dự án hợp tác xuất bản sách dịch đã giúp Việt Nam tiếp cận với nguồn tài liệu phong phú và hiện đại, nâng cao chất lượng sách dịch và mở rộng tầm ảnh hưởng của văn hóa Việt Nam ra thế giới.

Những hạn chế còn tồn tại

Xuất bản sách dịch ở Việt Nam hiện nay vẫn còn tồn tại nhiều hạn chế đáng chú ý. Một trong những hạn chế lớn nhất là chất lượng bản dịch. Mặc dù đã có sự cải thiện đáng kể, nhưng vẫn còn nhiều trường hợp các bản dịch không chính xác, thiếu mượt mà và đôi khi không giữ được tinh thần và phong cách của tác phẩm gốc. Điều này một phần do sự thiếu hụt các dịch giả chuyên nghiệp và có kinh nghiệm, cũng như sự thiếu đầu tư vào công tác biên tập và chỉnh sửa. Nhiều dịch giả chưa đáp ứng nhu cầu dịch thuật của thị trường. Nhiều mảng đề tài cần đến dịch giả phù hợp lại không có, đặc biệt là thể loại sách khoa học, sách chuyên ngành. Trong khi dịch giả tiếng Anh gần như chiếm ưu thế, nhưng lại có rất ít dịch giả những ngôn ngữ như tiếng Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, Ba Lan, Hungary. Ở Nxb Trẻ có khoảng 50% là sách dịch, trong đó 70% là từ ngôn ngữ tiếng Anh, 20% là sách tiếng Nhật (4).

Vấn đề về bản quyền là một hạn chế khác đang ảnh hưởng đến ngành Xuất bản sách dịch ở Việt Nam. Thống kê của Media Partners Asia, Việt Nam đứng thứ ba trong khu vực (sau Indonesia và Philippines) về tỷ lệ vi phạm bản quyền trên không gian số, làm thất thoát khoảng 348 triệu USD. Trong năm 2022, các cơ quan chức năng đã tịch thu, tiêu hủy 127.051 xuất bản phẩm các loại, xử phạt hành

chính 677 triệu đồng (tăng 3% so với năm 2021) (5). Các kênh phân phối sách chưa rộng rãi, đặc biệt là ở các vùng nông thôn, khiến cho nhiều độc giả không có cơ hội tiếp cận với các tác phẩm dịch chất lượng. Nhiều nhà xuất bản nhỏ gặp khó khăn trong việc huy động nguồn lực để đảm bảo chất lượng và số lượng các tác phẩm dịch, dẫn đến việc nhiều tác phẩm quan trọng và có giá trị không được dịch và xuất bản.

3. Giải pháp nâng cao chất lượng xuất bản sách dịch hiện nay

Tăng cường quản lý nhà nước về xuất bản sách dịch

Việc tăng cường quản lý nhà nước về xuất bản sách dịch vừa bảo vệ quyền lợi của các tác giả và nhà xuất bản, vừa tạo môi trường chính trị - pháp lý lành mạnh để phát triển bền vững ngành Xuất bản và văn hóa đọc. Trước hết, cần hoàn thiện hệ thống pháp luật về xuất bản và quyền sở hữu trí tuệ với quy định cụ thể về bản quyền, quản lý hoạt động xuất bản, xử lý vi phạm và bảo vệ quyền lợi của tác giả, nhà xuất bản và người tiêu dùng. Cơ quan có thẩm quyền phải tăng cường giám sát và thanh tra các hoạt động xuất bản, đặc biệt là đối với sách dịch. Thực hiện kiểm tra định kỳ và không định kỳ để phát hiện và xử lý các trường hợp vi phạm bản quyền. Quản lý nhà nước hiệu quả cần có sự hợp tác chặt chẽ giữa các cơ quan quản lý nhà nước, các Nxb, tác giả và các tổ chức xã hội. Việc này giúp tăng cường hiệu quả trong việc thực thi pháp luật và đảm bảo sự công bằng trong ngành Xuất bản.

Tăng cường đầu tư cho các đơn vị trong hoạt động xuất bản sách dịch

Việc tăng cường đầu tư cho các nhà xuất bản trong hoạt động xuất bản sách dịch không chỉ giúp cải thiện chất lượng sản phẩm mà còn thúc đẩy sự phát triển bền vững của ngành Xuất bản. Nhà nước và các tổ chức liên quan nên cung cấp các chính sách hỗ trợ tài chính như vay vốn ưu đãi, hỗ trợ vốn đầu tư cho các dự án xuất bản sách dịch. Điều này giúp giảm áp lực tài chính ban đầu và khuyến khích các nhà xuất bản đầu tư vào các dự án dịch thuật chất lượng cao. Đầu tư vào đào tạo và phát triển nhân lực xuất bản sách dịch, đặc biệt là các biên tập viên và dịch giả. Các chính sách hỗ trợ tiếp cận thị trường như tài trợ cho việc tiếp thị, quảng bá và phân phối sách dịch giúp các Nxb tăng cường khả năng tiếp cận và mở rộng thị trường, đảm bảo rằng các tác phẩm

dịch thuật có thể tiếp cận được với đông đảo độc giả trong và ngoài nước.

Nâng cao nhận thức cộng đồng về vấn đề bản quyền sách dịch

Nâng cao nhận thức cộng đồng về vấn đề bản quyền sách dịch mang lại nhiều lợi ích quan trọng cho ngành Xuất bản, từ bảo vệ quyền lợi cho tác giả và nhà xuất bản đến khuyến khích sự đổi mới và phát triển bền vững của Ngành. Trước hết, cần tăng cường các hoạt động tuyên truyền, giáo dục về ý nghĩa của bản quyền và hậu quả của việc sử dụng sách dịch lậu. Sử dụng các nền tảng truyền thông và mạng xã hội để lan tỏa thông điệp về quyền lợi bản quyền và những hậu quả pháp lý của việc sử dụng sách dịch lậu. Bên cạnh đó, việc sớm hình thành sự kết nối và tham gia của các bên liên quan như tác giả, nhà xuất bản, các doanh nghiệp và các tổ chức chính trị - xã hội để cùng nhau lan tỏa thông điệp và hình thành một mạng lưới hỗ trợ cho việc bảo vệ bản quyền sách dịch. Tăng cường giám sát và thúc đẩy tuân thủ các quy định bản quyền, đặc biệt là đối với các trang web, cửa hàng bán sách trực tuyến và các nền tảng công nghệ khác.

Kết luận

Xuất bản sách dịch góp phần tạo cầu nối văn hóa giữa các quốc gia, giúp người đọc hiểu sâu hơn về nền văn hóa của các quốc gia khác nhau. Việc nâng cao chất lượng xuất bản sách dịch không chỉ mang lại lợi ích cho ngành Xuất bản mà còn mang lại nhiều lợi ích văn hóa, giáo dục và kinh tế cho cả xã hội. Đây là một phần quan trọng trong việc xây dựng và duy trì phong trào văn hóa đọc phong phú và lành mạnh. Việc nâng cao chất lượng xuất bản sách dịch cần tập trung vào tăng cường hiệu lực quản lý nhà nước kết hợp với gia tăng đầu tư và xã hội hóa trong hoạt động này. Bên cạnh đó, việc nâng cao nhận thức cộng đồng về giá trị của sách dịch và vấn đề bản quyền sở hữu trí tuệ sẽ góp phần lành mạnh hóa thị trường văn hóa đọc ngoại văn hiện nay ■

L.T.P.N - P.V.P

- 1, 4. *Khan hiếm dịch giả giỏi*, nxb.neu.edu.vn, 17-8-2020.
- 2, 3. Minh Hà, *Gần 15 nghìn đầu sách được xuất bản, giảm 51% trong 6 tháng đầu năm 2023*, vneconomy.vn, 9-8-2023.
5. Khánh An, *Sách giả, lậu tràn từ hiệu sách lên không gian mạng*, laodong.vn, 6-10-2023.

Ngày Tòa soạn nhận bài: 24-12-2024; Ngày phản biện, đánh giá, sửa chữa: 8-1-2025; Ngày duyệt đăng: 20-1-2025.